

Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století

www.knihopis.cz

Jedná se vyčerpávající retrospektivní bibliografii starých tisků vydaných v letech 1501-1800 na historickém území původního Československa a v zahraničí. V rámci Knihopisu jsou evidovány českojazyčné tisky nebo tisky obsahující minimálně jedno české slovo. Základem Knihopisu je podrobný bibliografický záznam, který zahrnuje opis titulu, obsahových částí, tiskařských, nakladatelských či dalších původcovských údajů a především seznam signatur exemplářů dochovaných v našich a zahraničních knihovnách nebo ve vlastnictví soukromých sběratelů. Každý záznam má knihopisné číslo, které slouží jako jeho jednoznačný identifikátor. Správcem Knihopisu je redakce Knihopisu sídlící nyní v ORST NK ČR.

Knihopis představuje monumentální, avšak dosud nedokončené dílo. Dělí se na tři části: tzv. základní řadu, číselné Dodatky a abecední Dodatky. Základní řada Knihopisu vycházela v knižní podobě v letech 1939-1967 a eviduje 17 631 tisků. Číselné Dodatky obsahují opravy a doplňky k tiskům podchyceným v základní řadě. Jejich publikování sešitovou formou zajišťovala v letech 1994-2010 NK ČR. Abecední Dodatky jsou tvořeny záznamy nově objevených tisků, které nejsou v základní řadě vůbec registrovány. Tyto záznamy mají většinou lístkovou rukopisnou podobu a jsou uloženy v kartotéce ORST.

Na počátku 90. let 20. století došlo nezávisle na redakci Knihopisu ke vzniku Knihopisu-Digital. Jeho iniciátorem a tvůrcem byl Kabinet pro klasická studia Filosofického ústavu AV ČR, v.v.i. (dále jen Kabinet). Zaslouhou jeho pracovníků byly do elektronické databázové podoby převedeny záznamy základní řady Knihopisu. V tomto stavu pak byl Knihopis-Digital zhruba od roku 2003 zveřejněn na internetu a průběžně doplňován o autority původců a věcná klíčová slova. Do záznamů byly postupně zaneseny i některé údaje z číselných Dodatků.

V roce 2011 proběhlo několik setkání mezi zástupci obou výše zmíněných institucí. Na podzim téhož roku byla uzavřena smlouva o vzájemné spolupráci na dokončení Knihopisu. Podle ní měl Kabinet zajistit kompletní přepis číselných Dodatků a redakce Knihopisu v ORST měla obstarat zpracování abecedních Dodatků. V březnu 2015 Kabinet svůj úkol dokončil a následně předal databázi Knihopisu-Digital redakci Knihopisu v ORST. Ta se tak stala jediným provozovatelem elektronické verze Knihopisu českých a slovenských tisků a zároveň i garantem její kvality. Obsah původního Knihopisu-Digital byl převeden do báze KPS-Knihopis. Na její aktualizaci a úpravách se průběžně pracuje. Od roku 2016 je KPS-Knihopis součástí projektu: Knihověda.cz: Portál k dějinám české knižní kultury do roku 1800 a od roku 2021 dalšího projektu: E-ilustrace - online databáze české knižní ilustrace raného novověku.

Stručná historie tištěného Knihopisu:

Myšlenka bibliograficky popsat veškerou českojazyčnou tištěnou produkci do roku 1800 vznikla v roce 1923 u příležitosti 150. výročí narození Josefa Jungmanna (proto se Knihopisu také říká „Nový Jungmann“), kdy bylo rozhodnuto vydat modernější obdobu Jungmannovy Historie literatury české (její 1. vydání vzniklo v roce 1825, 2. vydání po smrti autora v roce 1849 péčí Václava Vladivoje Tomka). Podle výnosu Ministerstva školství a národní osvěty z prosince 1923 byla k tomuto účelu ustavena osmičlenná komise a do jejího čela byl postaven Zdeněk Václav Tobolka.

Prvním výsledkem práce komise bylo vydání soupisu 31 tehdy známých českojazyčných prvotisků. Stalo se tak v roce 1925 u příležitosti 75. narozenin prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka. Samotné záznamy starých tisků z let 1501-1800 začaly vycházet od roku 1939 postupně podle jednotlivých

písmen abecedy. Celá řada byla ukončena 9. svazkem v roce 1967. Po smrti prvního redaktora Knihopisu Z.V. Tobolky (5.11.1951) řídil jeho další vydávání František Horák. Ten později inicializoval založení Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků 1501-1800 (BCBT), který dnes spravuje Knihovna Akademie věd ČR. Na tvorbě Knihopisu se podílela řada dalších osob z řad knihovníků, bibliografů, knihovědců a literárních historiků. Z těch nejznámějších jmenujme např. Bedřišku Wižďálkovou, Petra Voita, Vladimíra Jarého, Václava Pumprlu atd.

Členění jednotlivých svazků tištěného Knihopisu:

Knihopis československých tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století. Díl I., Prvotisky (do r. 1500). Text, Tabule. Praha, 1925.

Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století. Díl II., Tisky z let 1501-1800. Praha, 1939-1967.

Část I. Písmeno A, Dodatky k dílu I. Redigoval Zdeněk Tobolka. Praha, 1939.

Část II. Písmena B-Č. Praha, 1941.

Část III. Písmena D-J. Praha, 1946.

Část IV. Písmena K-L. Praha, 1948.

Část V. Písmena M-O. Redigoval František Horák, odborná spolupráce Zdeněk Václav Tobolka. Praha, 1950.

Část VI. Písmeno P-PÍSEŇ. Redigoval František Horák. Praha, 1956.

Část VII. Písmena PÍSNĚ-Ř. Praha, 1961.

Část VIII. Písmena S-V. Praha, 1965.

Část IX. Písmena W-Ž. Praha, 1967.

Dodatky k tištěnému Knihopisu:

Již v době vydávání základní řady Knihopisu F. Horák sbíral různé opravy a doplňky. Za svého života (v únoru 1983 zemřel) se mu však nepodařilo tyto Dodatky ke Knihopisu vydat. K jejich zveřejnění přistoupila Národní knihovna ČR až o pár let později.

Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století. Dodatky. Díl I., Prvotisky (do r. 1500). Editor Emma Urbánková. Praha, 1994.

Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století. Dodatky. Díl II., Tisky z let 1501-1800.

Část I. Písmeno A. Editor Bedřiška Wižďálková. Praha, 1994.

Část II. Písmeno B-Č. Praha, 1995.

Část III. Písmeno D-J. Praha, 1996.

Část IV. Písmeno K-L. Praha, 1998.

Část V. Písmeno M-O. Praha, 2000.

Část VI. Písmeno P-PÍSEŇ. Praha, 2006.

Část VII. Písmeno PÍSNĚ-Ř. Redaktoři Jan Andrlé, Vladimír Jarý. Praha, 2008.

Část VIII. a IX. Písmeno S-Ž. Praha, 2010.

Svazky obsahují tzv. číselné Dodatky, tj. nové poznatky k titulům již publikovaným v základní řadě Knihopisu a zkrácené tituly tzv. abecedních Dodatků, tj. těch, které základní řada Knihopisu neobsahovala (nově objevené tituly).

Příspěvky ke Knihopisu:

Tematická řada vycházející převážně v 80. letech 20. století a vydávaná tehdejší Státní knihovnou ČSR, v rámci které byly zveřejněny rejstříky k tištěnému Knihopisu, systematické srovnání Knihopisu se staršími bibliografiemi (Jungmann, Koniášovy seznamy prohibit) či sborníky a monografie pojednávající o osobnostech z řad českých tiskařů či bibliografů.

VOIT, Petr. Příspěvky ke Knihopisu. [Sv.] 1. Rejstřík autorů, překladatelů a editorů. Praha, 1985.

VOIT, Petr. Příspěvky ke Knihopisu. [Sv.] 2. Rejstřík anonymních záhlaví. Praha, 1985

VOIT, Petr. Příspěvky ke Knihopisu. [Sv.] 3. Rejstřík názvový. Praha, 1985.

MAŠEK, Petr. Příspěvky ke Knihopisu. [Sv.] 4. Význam Bartoloměje Netolického pro český knihtisk 16. století. Praha, 1987.

VOIT, Petr. Příspěvky ke Knihopisu. [Sv.] 5. Moravské prameny z let 1567-1568 k dějinám bibliografie, cenzury, knihtisku a literární historie. Praha, 1987.

WIŽĎÁLKOVÁ, Bedřiška. Příspěvky ke Knihopisu. [Sv.] 6. Konkordance Koniášových Klíčů, Indexu, Jungmanna a Knihopisu. Praha, 1987.

WIŽĎÁLKOVÁ, Bedřiška. Příspěvky ke Knihopisu. [Sv.] 7. Konkordance Koniášových Klíčů, Indexu, Jungmanna a Knihopisu. Písmena K-S. Praha, 1988.

WIŽĎÁLKOVÁ, Bedřiška. Příspěvky ke Knihopisu. [Sv.] 8. Konkordance Koniášových Klíčů, Indexu, Jungmanna a Knihopisu. Písmena T-Ž. Dodatky. Praha, 1988.

WIŽĎÁLKOVÁ, Bedřiška. Příspěvky ke Knihopisu. [Sv.] 9. Konkordance Koniášových Klíčů, Indexu, Jungmanna a Knihopisu. Díla zařazená v Indexu navíc. Praha, 1988.

WIŽĎÁLKOVÁ, Bedřiška – BEZDĚK, Karel. Příspěvky ke Knihopisu. [Sv.] 10. Konkordance Koniášových Klíčů, Indexu, Jungmanna a Knihopisu. Rejstříky. Praha, 1988.

Příspěvky ke Knihopisu. [Sv.] 11. Dr. Bedřišce Wižďálkové přátelé a spolupracovníci k významnému životnímu jubileu. Praha, 1996.

Novější literatura o Knihopisu:

ANDRLE, Jan. Česká národní retrospektivní bibliografie jako pomůcka a výzva pro literární historii. Česká literatura : časopis pro literární vědu, 2012, roč. 60, č. 6, s. 903-930

ANDRLE, Jan. Pokračování Knihopisu českých a slovenských tisků. In Problematika historických a vzácných knižních fondů 2008 : sborník z 17. odborné konference, Olomouc, 5.-6. listopadu 2008. K vyd. přípr. Rostislav Krušínský. 1. vyd. Olomouc : Vědecká knihovna ; Brno : Sdružení knihoven České republiky, 2009. ISBN 978-80-7053-283-6. ISBN 978-80-86249-53-7, s. 261-263

BAŽANT, Jan. Digitalizace písemných památek v rámci projektu Clavis monumentorum litterarum. In *Knihovny současnosti '95 : sborník z 3. konference, konané ve dnech 3.-5. října 1995 v Seči u Chrudimi*. Sest. Jaromír Kubíček. 1. vyd. Brno : Sdružení knihoven ČR, 1995. ISBN 80-900068-4-1, s. 225-231

CIGLEROVÁ, Jana. Zpracování sekundárních autorů v elektronické verzi Knihopisu. *Folia historica Bohemica*, 2011, roč. 26, č. 2, s. 509-520

KROUPA, Jiří K. Zpracování prvotisků bohemikální provenience v rámci projektu Clavis monumentorum litterarum. In *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 1995 : Sborník z 5. odborné konference, Olomouc, 10.-11. října 1995*. K vyd. přípr. Václav Pumplra, Odp. red. Jaromír Kubíček. 1. vyd. Brno : Sdružení knihoven ČR, 1996. ISBN 80-900180-8-4, s. 75-80

MACH, David. Aktuální stav redakce *Dodatků ke Knihopisu a muzejní knihovny*. *Knihovna : knihovnická revue*. 2014, roč. 25, č. 2, s. 102-108

MACH, David. Knihopis českých a slovenských tisků a jeho integrace do portálu Knihověda.cz. *Knihovna : knihovnická revue*, 2016, roč. 27, č. 2, s. 35-53. ISSN 1801-3252. Dostupné také z: <http://knihovnavue.nkp.cz/archiv/2016-2/recenzovane-prispevky/knihopis-ceskych-a-slovenskych-tisku-a-jeho-integrace-do-portalu-knihoveda.cz> Dostupné také v anglickém překladu: <http://knihovnavue-en.nkp.cz/archives/2016-2/reviewed-articles/knihopis-of-czech-and-slovak-early-printed-books-and-its-integration-into-the-electronick-portal-knihoveda.cz>

MACH, David. Knihopis českých a slovenských tisků stále žije! *Ikaros* [online]. 2013, roč. 17, č. 2 [cit. 23.03. 2015]. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://ikaros.cz/node/14047>

MACH, David. Portál Knihověda.cz. Čtenář : měsíčník pro knihovny. 2021, roč. 73, č. 6, s. 217-219

MAREK, Jindřich. Internetová Encyklopedie knihy v českém středověku a raném novověku. *Knihy a dějiny*, 2018, roč. 25, č. 1-2, s. 85-86

PUMPRLA, Václav. Databáze autorů digitalizovaného Knihopisu. In *Problematika historických a vzácných knižních fondů 2008 : sborník z 17. odborné konference, Olomouc, 5.-6. listopadu 2008*. K vyd. přípr. Rostislav Krušínský. 1. vyd. Olomouc : Vědecká knihovna ; Brno : Sdružení knihoven České republiky, 2009. ISBN 978-80-7053-283-6. ISBN 978-80-86249-53-7, s. 285-291

PUMPRLA, Václav. Knihopis-jeho počítačová podoba, současnost a budoucnost. In *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 2002. Nové prvky ve starých knihách : sborník z 11. odborné konference, Olomouc, 13.-14. listopadu 2002*. K vyd. přípr. Kateřina Handlová. Brno : Sdružení knihoven České republiky ; Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci, 2002. ISBN 80-86249-20-4, ISBN 80-7053-248-3, s. 99-104

PUMPRLA, Václav. Knihopisný slovník českých, slovenských a cizích autorů 16.-18. století. Praha : Kabinet pro klasická studia AV ČR, 2010. xii, 1307 s. ISBN 978-80-254-7790-8

PUMPRLA, Václav. Z historie Knihopisu. *Listy filologické*, 2003, roč. 126, č. 3-4, s. 285-293

ŠÍCHA, Vojtěch. E-ilustrace : nový projekt Knihovědného oddělení KNAV. *Informace : zpravodaj Knihovny AV ČR* [online]. 2021, č. 2 [cit. 22.7. 2024]. ISSN 1805-2800. Dostupné z: https://www.lib.cas.cz/casopis_informace/e-ilustrace-novy-projekt-kvo/

ŠÍCHA, Vojtěch. E-ilustrace - online databáze české knižní ilustrace raného novověku. Knižnica [online]. 2022, roč. 23, č. 4, s. 16-22 [cit. 22.7. 2024]. ISSN 1336-0965. Dostupné z: https://www.snk.sk/images/Edicna_cinnost/Casopis_Kniznica/2022/2022_12_21_Vojtech_SICHA.pdf

ŠÍCHA, Vojtěch. E-ilustrace - online databáze české knižní ilustrace raného novověku. Kniha 2022 : zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry : výskum dejín knižnej kultúry na Slovensku a v stredourópskom priestore. Martin : Slovenská národná knižnica, 2022, s. 346-352

ŠÍCHA, Vojtěch. Vstupte již dnes do světa starší české knižní kultury : ohlédnutí za projektem Knihověda.cz. Informace : zpravodaj Knihovny AV ČR [online]. 2020, č. 2 [cit. 22.7. 2024]. ISSN 1805-2800. Dostupné z: https://www.lib.cas.cz/casopis_informace/vstupte-jiz-dnes-do-sveta-starsi-ceske-knizni-kultury-ohlédnutí-za-projektem-knihoveda-cz/

ŠÍCHA, Vojtěch - HEILANDOVÁ, Lucie. Výzkum dějin české knižní ilustrace nově : online databáze e-ilustrace a možnosti jejího využití. In Bibliotheca Antiqua 2023 : sborník z 31. konference, 15.-16. listopadu 2023, Olomouc. Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci ; Praha : Sdružení knihoven ČR, 2023, ISBN 978-80-7053-343-7, ISBN 978-80-86249-97-1, s. 93-99

ŠÍCHA, Vojtěch – JELÍNKOVÁ, Andrea. KNIHOVĚDA.CZ - Co nabízí nový portál k dějinám české knižní kultury do roku 1800 a jaké jsou možnosti jeho využití? In Kniha 2021 : zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry : výskum dejín knižnej kultúry na Slovensku a v stredourópskom priestore. Martin : Slovenská národná knižnica, 2021, s. 303-309.

VESELÁ, Lenka. Nový nástroj pro výzkum českého knihtisku : Mapa tiskařské produkce Čech a Moravy do roku 1800. Knihy a dějiny, 2019, roč. 26, č. 1-2, s. 172-174

VOIT, Petr. Na okraj dalšího pokračování Knihopisu českých a slovenských tisků. In Česká bibliografie : sborník statí a materiálů. Sv. 22. 1. vyd. Praha : SNTL, 1986. Edice sektoru bibliografie a informací Státní knihovny ČSR. ISSN 0577-3490, s. 102-117